

tur, qui principalis est inter cæteros ejus virtutis; citari etiam possent pro conclusione non pauci, quatenus sentiunt tres ipsas virtutes Theologicas manere in patria: illa vero sequitur necessario ex principiis positis in hac materia, et in materia de beatitudine. Nam amor propriæ beatitudinis supernaturalis, qui est etiam amor concupiscentiæ Dei, manet in beatis, et similiter fruitio de propria felicitate jam possessa. Hi enim actus per se sunt supernaturales, et licet non sint tam perfecti, sicut actus charitatis, tamen nullam imperfectionem includunt repugnantem statui beatorum: ille enim amor abstrahit a præsentia et absentia; fruitio potius requirit præsentiam. Deinde illi actus sunt valde consentanei naturæ, et in illo statu omnis perfectio naturæ manet, quæ non repugnat statui; ergo habet habitum supernaturalem, qui est proprium principium illorum actuum. Consequentia est evidens, quia actus supernaturales perfectiori modo et magis connaturali eliciuntur per proprium habitum et principium intrinsecum, quam sine illo; beatus vero elicit suos actus perfectissimo modo; sed hic habitus est ipsemet habitus spei: ergo, etc. In quo est notanda maxima differentia inter habitum fidei et spei; nam fides in se et in omnibus actibus suis includit imperfectionem repugnantem statui beatorum; spes vero non in omnibus, sed in solis actibus desiderii et propriæ spei includit imperfectionem, scilicet, absentiam, vel carentiam boni; et ideo fides quoad nullum omnino actum manet, unde prorsus tollitur habitus: secus vero est de spe.

6. *Secundum genus.* — Hinc præterea manet consequenter ille habitus ad secundarium actum spei gloriæ corporis, in quo explicando laborant auctores; nam est certum talem spem manere in animabus beatis, ut ex sacra Scriptura, Apoc. 6, constat; desiderant enim et petunt corpora sua, ut exponunt Primasius, Beda, Gregorius, secundo Moral., c. 6, et alii. Certum est etiam illum actum esse supernaturalem; est enim de objecto supernaturali, et nititur virtute supernaturali; ergo elicitur ab aliquo habitu supernaturali; et non a lumine gloriæ, quia est in intellectu, et ille est actus voluntatis; neque a charitate, nam illud desiderium est boni proprii, ut sic; ergo ab habitu spei. Dices non esse ab aliquo habitu, quia non est difficilis, neque est de objecto arduo. Sed hoc non satisfacit, quia ad necessitatem habitus nulla alia difficultas requiritur præter supernaturalitatem actus; nam, hoc ipso

quod actus est supernaturalis, voluntas est improporcionatum principium, et ideo indiget habitu; et hoc modo objectum est sufficienter arduum, quia, licet gloria corporis sit quasi connaturalis gloriæ animæ, tamen corpori ipsi, secundum se, et voluntati humanæ, est simpliciter excellens et supernaturale. Neque placet quod Cajetanus, 3 p., q. 7, art. 4, indicat, spem gloriæ corporis in Beatis esse diversæ rationis a simili spe gloriæ corporis in viatoribus; non, inquam, placet, quia objectum formale est idem; solum applicatio est diversa: item amor et desiderium illius boni sunt ejusdem rationis. Denique, etsi esset diversæ rationis, assignandus esset habitus ad illam spem eliciendam, ex rationibus factis, ut etiam citato loco tertiæ partis, in commentario illius articuli contra ipsum Cajetanum disputavimus.

7. *Tertium genus.* — *Quartum genus.* — *Quintum genus.* — Præterea potest deservire ille habitus Beatis, ut sperent proximis viatoribus beatitudinem: nam, licet hoc facere possint per charitatem, tamen sub alia ratione potest etiam fieri per spem, ut supra vidimus; Beati autem debent esse dispositi ad omnem modum operandi, qui non includit imperfectionem repugnantem suo statui. Præterea potest assignari alius actus quasi conditionatus, et est veluti præparatio animi ad sperandum, si oporteret; qui actus in aliis virtutibus moralibus censetur sufficiens ad concedendum habitum, cum tamen sit solum quasi complacentia quædam in honestate, quæ est in objecto et actu talis virtutis. Denique forte etiam deservire potest ad sperandam gloriam aliquam accidentalem, ut illuminationem, revelationem, etc. Confirmatur a simili de poenitentia, nam licet in Beatis non maneat sub ratione poenitentiae, id est ad vere dolendum, tamen substantia illius habitus manere dicitur, quia potest habere aliquem actum, ut gratiarum actionem, vel fugam peccati; sed de hac re proprio loco (in tom. de Poenit., disp. 7, sect. 1, a n. 40).

DISPUTATIO II.

MORALIS DE SPE.

Virtus spei nullum proprium habet exteriorum actum. — Materia moralis hujus virtutis brevior est quam in reliquis; unde Doctores omnes pauca dicunt. Ratio esse videtur, quia hæc virtus nullum proprium habet exteriorum

rem actum, sed omnino operatur interiorius. Quod si aliquando influit in actum exteriorum, est juvando alias potentias, seu virtutes, ut, verbi gratia, patientiam in tolerando, et sic de aliis; quare nullum habet proprium præceptum quod cadat in actum exteriorum; præcepta vero quæ spectant ad actus interiores, et pauca sunt, et raro obligant.

SECTIO I.

Quænam dentur præcepta de spe.

1. *Prima conclusio.* — Dico primo: præcepto divino affirmativo tenetur homo sperare in Deo, vel a Deo beatitudinem æternam, remissionem peccatorum, et alia necessaria. Hæc conclusio est certa de fide, ad Roman. decimo quinto: *Ut per patientiam et consolationem Scripturarum spem habeamus*; et Eccles. 2: *Sperate in eo*; idem habetur Psal. 4 et 61, ad Heb. 6, 8, 10 et 13. Verum est, in his et similibus locis, non esse verbum quod expresse videatur continere vim præcepti; tamen, ut D. Thomas 2. 2, q. 22, art. 1, notavit, pro ratione materiæ sufficienter proponitur præceptum illo modo; nam quia spes, ait, post fidem est quasi fundamentum spiritualis vitæ, seu potius principium, præceptum ejus est quodammodo præambulum ad legem, et fundamentum aliorum præceptorum, et ideo non tam proponitur per modum præcepti, quam per modum promissionis; nam qui promittit, hoc ipso præcipit sperare promissa. Unde Augustinus, tract. 83, ait, *præceptum esse nobis sperare multa, scilicet, quæ promissa sunt.* Denique actus omnis, qui est medium necessarium ad salutem cadit in præceptum, ut patet ex materia de fide¹; sed actus spei est medium necessarium ad salutem ut ostendimus in materia de gratia.

2. *Dubium primum circa conclusionem.* — *De necessitate per accidens implendi hoc præceptum.* — Sed explicanda sunt dubia aliqua circa positam conclusionem: primum, pro quo tempore hoc præceptum obliget, nam cum sit affirmans, certum est non obligare pro semper; et cum ipsum præceptum expresse non determinet tempus, recurrendum videtur ad articulum necessitatis, qui vix potest in proposito designari. Sed advertendum est hanc necessitatem posse esse vel per se, vel ex ra-

¹ Disp. 13, sect. 1, n. 2; libro 8 de Grat., c. 18 et 19.

tione extrinseca: hoc secundo modo obligabit hoc præceptum, quando fuerit necessarium sperare vel ad debite orandum, vel ad vincendam tentationem, vel ad aliquid simile; in quibus tamen occasionibus sæpe non erit necessarium formalem actum spei elicere; sed satis erit in ipso effectu debite id facere, in quo virtualiter includitur spes, ut efficaciter petere, vel dolere de peccato, vel aliquid simile. Interdum tamen propter dispositionem hominis, vel occurrentes difficultates, necessarium erit formalem actum spei elicere.

3. *De necessitate per se quorundam placitum rejicitur.* — *Vera sententia statuitur.* — De necessitate per se, aliqui negant unquam occurrere in hac virtute, quia ejus actus, inquit, non est per se necessarius, sed propter alios tantum, ut erigatur animus ad progrediendum in via virtutis; sed hoc est negare speciale præceptum hujus virtutis; nam si ipsa nunquam per se obligat, ergo semper obligatio oritur ex præceptis aliarum virtutum. Item ergo omissio spei nunquam est speciale peccatum contra spem. Nam quando obligatio exercendi aliquem actum unius virtutis oritur tantum ex necessitate alterius, totalitè omissio est tantum contra illam virtutem, ex qua nascitur obligatio, ut constat ex materia de charitate et de peccatis; ergo tollitur præceptum spei. Unde falsum est actus spei non esse per se, sed propter alias virtutes tantum; nam amor, et efficax intentio beatitudinis supernaturalis per se sunt nobis maxime necessaria. Denique magis videtur esse propter alias virtutes fides, quam spes, et nihilominus fides habet suum tempus per se; dico ergo, ut de charitate et de poenitentia resolvi solet, hoc tempus non posse designari positive, et omnino determinate, sed quasi negative et confuse; tenetur enim homo aliquando in vita spem exercere; quod vero illud sit nunc vel postea, relinquitur hominis arbitrio. Item negative possumus dicere, teneri hominem non diu differre hujusmodi actus post perfectam propositionem beatitudinis, vel ejus apprehensionem. Denique ita tenetur exercere hos actus, ut ratione illorum sit bene dispositus ad bene operandum, et vitandum peccata; quod moraliter præstari recte non potest, nisi ab homine bene sperante.

4. *Secundum dubium.* — Secundo, dubitari potest qui actus contineantur sub hoc præcepto. D. Thomas numerat spem et timorem; sed crediderim sub spe comprehendere omnes

actus quibus prosequimur bonum supernaturale; et sub timore, omnes quibus fugimus malum contrarium, sive sint amoris, sive desiderii, sive odii; non quod necessarium sit semper omnes hos actus exercere, sed quod singuli possint interdum cadere sub præceptum; vel certe, quod occurrente necessitate præcepti, uno, vel altero illorum sufficienter satisfaciamus præcepto. Quia vero nomine *spei* indicatur efficax intentio beatitudinis, et nomine *timoris* fuga efficax pœnæ æternæ, ideo in his actibus explicatur præceptum.

5. *Tertium dubium.* — Tertio, peti potest quas res sperare teneamur. Respondetur, si de necessitate medii sit sermo, oportere saltem confuse sperare aliquam retributionem supernaturalem, ut colligitur ex Paulo, ad Hebr. 10 et 11. Item oportet sperare remissionem peccatorum, ut patet ex Tridentino, et ex supradictis; denique sperare oportet quidquid necessarium est ad salutem; sed de his bonis potest esse implicita et explicita spes, sicut fides, ut suo loco dictum est. Unde eodem modo est de utraque loquendum, proportionem servata.

6. *Quartum dubium.* — *Primum argumentum pro parte affirmante.* — *Secundum.* — *Tertium.* — Quarto, dubitari potest an hoc præceptum sit aliquo modo naturale. Certum est enim præceptum hoc, ut a nobis est explicatum, simpliciter esse supernaturale homini, quamvis sit connaturale gratiæ, propter quod locum habuit omni tempore, etiam in lege naturæ. Dubium vero est an, loquendo de pura naturali ratione, sicut obligatur homo ad inquirendam et tenendam veram cognitionem de vero Deo, et amandum Deum ut finem naturæ super omnia, ita obligetur ad sperandum ab illo aliquod bonum, et timendum malum. De qua re apud Scholasticos nihil invenio: Clemens tamen Alexandrinus, l. 4 Strom., in fine, et l. 5, in principio, refert antiquos philosophos cognovisse et commendasse spem præmiorum post mortem. Confirmatur primo; nam tenentur omnes lege naturæ bene sentire de divina providentia, et ad eam spectat reddere virtuti præmium, et vitiis pœnam; ergo ipsa ratio naturalis obligat aliquo modo ad hæc sperandum et timendum. Secundo, hoc est unum ex mediis maxime necessariis, et ut omnes alliciantur ad præstandum cultum Deo, auctori naturæ, ad quod lege naturæ tenentur, et ad alia vitanda peccata, virtutemque exercendam. Denique, non dubito quin teneretur homo lege naturæ ten-

dere in Deum ut ultimum finem, in eoque ponere suam beatitudinem, illamque intendere per debita media, quæ sunt munera spei, ut ex supra dictis patet.

7. *Secunda conclusio.* — Dico secundo: cum hoc præcepto affirmativo conjunctum est negativum præceptum non exercendi actum contrarium spei. Ita D. Thomas, citata q. 22, art. 1, ad 3, ubi reddit rationem, quare interdum hæc negativa præcepta non explicite tradantur; quia ubi ipsa affirmativa præcepta sunt in tanta obligatione, ut per se contineant rationem debiti, intelliguntur per eadem prohiberi omnia quæ illi obligationi repugnant. Unde ratio conclusionis est, quia omnes actus, qui sunt contrarii spei, sunt intrinsece mali malitia contraria spei; ergo prohibiti præcepto spei, quod, cum negativum sit, pro semper obligat.

SECTIO II.

Utrum desperatio sit actus spei contrarius, et ejus præcepto prohibitus.

1. *Prima conclusio.* — *Almayni placitum contra conclusionem.* — *Rejicitur.* — Dico primo: desperatio est actus directe contrarius spei. Conclusio est communis, et videtur per se nota, primo, ex ipsa significatione terminorum; secundo, quia in appetitu sensitivo spes et desperatio sunt passiones contrariæ, ut patet ex l. 2, quæst. 23, art. 2, et q. 40, art. 4. Sed nihilominus contrarium videtur sentire Almaynus, in suis Moralibus, cap. de Spe; dicit enim desperationem esse judicium intellectus, nimirum: *Impossibile est me consequi hoc bonum*, vel simpliciter, vel ex aliqua suppositione, ita ut omnino determinate judicem: *Non consequar*; unde fit spes et desperationem non esse contrarias, quia sunt actus diversarum potentiarum. Cæterum falsa loquitur Almaynus; nam aliud est quod in intellectu supponitur desperationi, aliud id quod est formaliter ipsa desperatio; ad illud primum pertinere credo illud judicium, cum quo certe non potest esse spes, nam spes est de futuro bono; ergo, si bonum judicatur simpliciter nunquam futurum, non potest sperari. Item cum tali judicio non potest esse efficax et absoluta intentio finis, seu boni consequendi; ergo neque spes.

2. *Explicatur dicta contra Almaynum.* — *Corollarium ex nunc dictis, desperationem posse sine hæresi committi.* — Intelligitur autem hoc de firmo et absoluto judicio; nam si esset qua-

si dubium, veluti contingens ad utrumlibet, cum illo posset aliqua spes consistere. Ipsa tamen formalis desperatio non est ipsum judicium, sed est fuga quædam appetitus ab illo bono prosequendo, quod judicatum est impossibile, vel nunquam obtinendum; unde fieri posset, existente illo judicio, voluntatem non desperare, quia non necessitatur a judicio; ut licet quis judicaret se non fore salvandum, posset nihilominus dicere: *Quod possum facere, faciam*; et quamvis ille in illo temerario judicio peccaret etiam contra spem, propter periculum desperationis cui se exponit, tamen formaliter non desperaret. Unde neque fortasse amitteret virtutem spei, sicut non perdit fidem qui se exponit periculo hæresis, quando non errat. Quæ quidem speculative vera sunt; moraliter tamen non possunt isti actus separari. Hinc optime intelligitur quomodo desperatio possit haberi sine hæresi. Nam si oriatur ex hoc judicio: *Deus non remittet mihi peccata, quidquid ego faciam*, tunc judicium est hæreticum, et committuntur simul duo peccata; si vero oriatur ex hoc judicio: *Ego de facto non salvabor*, sive id judicetur practice, sive speculative, desperatio esse potest sine infidelitate; quia illud judicium formaliter non est contrarium fidei, quamvis practice videatur contrarium promissionibus spei et efficacitati gratiæ.

3. *Secunda conclusio.* — Dico secundo: hæc desperatio per se mala est, et prohibita præcepto spei. Hæc conclusio patet ex fine sectionis præcedentis. Constat etiam sub hac prohibitionem contineri odium, et tristitiam contrariam actibus spei supra numeratis; omni enim virtuti, ad quam spectat amare, desiderare, et gaudere, possunt, secundum actus hos omnes, assignari contrarii actus, nam eadem est ratio contrariorum. Quocirca amori concupiscentiæ Dei contrarium est odium, quo non proprie ipsi Deo in se aliquod malum quis velit, sed quo Deum a se avertat, ita ut nolit in illo constituere suam felicitatem. Dices: hic amor concupiscentiæ fertur in Deum ut bonum proprium; nemo autem potest habere odio Deum ut bonum proprium. Respondetur verum esse, si particula, *ut*, reduplicet rationem, sub qua; si vero solum designet rem odio habitam, potest quis, vel ex ira, vel ex nimio amore creaturarum, odisse Deum, qui est summum bonum, ut explicatur clare in hoc actu: *Volo potius in re alia quam in Deo ponere felicitatem meam*; ac similiter intelligi potest tristitia contraria spei.

4. *Dubium unum circa hanc conclusionem.* — *Dicta tria.* — Sed petes quanta sit hujus peccati gravitas. Respondeo primo esse mortale ex suo genere. Hoc per se patet, cum materia virtutis Theologicæ de se sit gravissima, atque adeo et peccata illi adversantia. Secundo, esse gravius quam cætera peccata contraria virtutibus moralibus, ut constat ex nobilitate spei, et ex ratione D. Thomæ, q. 20, art. 3. Nam in hoc peccato aversio a Deo est quasi directe voluntaria: habet enim hoc proprium appetitus vitæ, ut directe per actum proprium possit se avertere ab aliquo objecto, ut per odium, tristitiam, etc. Et in talibus actibus aversio ipsa est per se intenta; unde quando est aversio a Deo, est ex suo genere gravissima. Tertio, si peccatum hoc comparetur proportionaliter et ex genere cum peccatis contra charitatem, est minus grave quam illa, ut tractatu sequenti, disp. 6, constabit.

5. *Quartum dictum ex D. Thoma.* — *Non admittitur in quodam sensu.* — *In altero sensu approbatur.* — Quarto, si comparetur cum infidelitate, D. Thomas simpliciter docet infidelitatem esse gravius peccatum desperationem, quamvis ex parte nostra dicat desperationem esse periculosiorem, et magis irremediabilem. Arbitror tamen aliqua peccata spei contraria, quæ supra diximus comprehendere sub hoc peccato, esse graviora infidelitate. Nam revera illud odium Dei, quod opponitur amori concupiscentiæ ejusdem, est ex suo genere gravius peccatum infidelitate vel hæresi: primo, quia est magis directa et formalior aversio a Deo; secundo, quia immediate attingit Deum, infidelitas vero mediante actu nostro; tertio, culpa est immediate in voluntate; ergo ea est suo genere gravior, quæ per se corrumpit majorem honestatem voluntatis; sed virtus spei perfectior est quam fides, saltem ut fides est in voluntate, atque adeo in genere virtutis, ut diximus disput. 1, sect. 6; ergo summum peccatum contrarium spei est majus maximo peccato fidei contrario; illud autem est odium dictum; quare erit gravius peccato infidelitatis. Loquendo vero de proprio actu desperationis, qui non oriatur ex odio Dei, sed ex tædio, vel alia tentatione ob quam aliquis desistit voluntarie a prosecutione beatitudinis, tanquam a re impossibili, vel nunquam futura, probabile est infidelitatem, et maxime hæresim, esse gravius peccatum tali desperatione, propter rationem D. Thomæ, quia, scilicet, talis infidelitas magis repugnat Deo quam hæc desperatio. Nam illa pugnat di-

recte cum veritate; hæc non ita directe cum omnipotentia vel misericordia, quia non fundatur in defectu omnipotentiae vel misericordiae Dei, sed fortasse oritur ex nimia apprehensione proprii defectus; et si interdum oritur ex mala existimatione de Deo, supponit iudicium erroneum, et inde accipit suam maximam gravitatem. Et huc etiam faciunt quæ supra diximus de gravitate infidelitatis¹: quando autem D. Thomas excipit odium Dei, dicens illud esse gravius infidelitate, intelligendus est de omni odio, etiam contrario amori concupiscentiæ.

6. *Dubium alterum expenditur in casu revelatæ reprobationis propriæ. — Neganda prædicti casus possibilitas de potestate ordinaria.* — Ultimo, dubitari potest an hæc desperatio sit ita intrinsece mala, ut nunquam possit licere. Ratio dubitandi oritur ex vulgari casu, si Deus alicui revelaret ipsum esse reprobum; ille enim posset tunc licite desperare. Quidam negant casum esse possibilem, etiam de potentia absoluta, id est, alicui talem revelationem absolutam fieri; ita Bonaventura, in primo, dist. 48, circa litteram; inclinatur ibi Gregorius, quæst. ultima, paulo ante fin. Et D. Thomas, ibidem, art. 4, ad secundum, dicit illam positionem esse quasi impossibilem. Idem habet Dion. Richelius, dialogo de Iudicio animæ, art. 5, qui refert Alens. et Guillelm. Antisiodorensis. Ratio est, quia, etsi considerando nudam potentiam Dei, non involvat contradictionem, facere talem revelationem, tamen, considerata simul Dei bonitate et sapientia, his attributis repugnat. Primo, quia talis revelatio ad nihil boni potest esse utilis, ac potest esse occasio multorum malorum, præcipue in homine viatore. Secundo, constituere viatorem in eo statu ut non possit conari ad suum finem ultimum consequendum, videtur esse præter ordinem sapientiæ et providentiæ Dei; at per eam revelationem constitueretur homo in huiusmodi statu. Tertio, sequuntur quædam veluti implicantiæ; nam ille posset licite velle suam damnationem; in hoc enim se conformaret voluntati Dei, et alias non posset licite, quia hoc esset velle omnia peccata. Quæ argumenta saltem probant huiusmodi revelationem, si ordinario modo fieret, intelligendam esse non in sensu absoluto, sed comminatorio et conditionato. Ita divus Thomas, quæst. 23 de Veritate, articulo 8, ad secundum; Major, in

¹ Disp. 16, sect. 2.

tertio, distinctione 26, quæstione tertia, et alii. Ratio est, quia hæc revelatio admittit talem sensum, et in sacra Scriptura revelationes huiusmodi intelliguntur regulariter isto modo, et magis est consentaneum providentiæ Dei et sapientiæ, ut ita revelet quam alio modo. At vero, simpliciter et de absoluta potentia loquendo, negandum non est quin posset Deus id dicere absolute, et affirmare, imo evidenter alicui ostendere se id absolute affirmare. Ita D. Thomas, et Major supra, et Gabriel, lectionibus sexagesima octava et sexagesima nona in Canonem. Ratio est, quia hoc neque includit apertam contradictionem, nec malitiam. Deinde, Deus jam in communi revelavit. Antichristum esse reprobum; dicit enim sacra Scriptura *esse filium perditionis*, et tempore Antichristi posset alicui revelari illum esse Antichristum; ergo eadem ratione posset eidem Antichristo id revelari; imo, qui talem revelationem suscepit, posset eam sufficienter proponere, si Deus vellet.

7. *In casu jam admissio, opinio prima in dubio proposito. — Citari solet Victoria ex manuscriptis. — Impugnatur primo. — Secundo. — Tertio.* — Posito ergo casu, quidam opinantur teneri eum hominem adhuc ad sperandum, quia antea tenebatur, et revelatio non abstulit præceptum, et præterea potest implere; nam ad sperandum satis est objectum secundum se esse possibile, et ita judicari. Verum, si loquamur de vera spe beatitudinis æternæ, non credo veram esse opinionem, quia tali homini esset impossibile sperare, sicut intendere efficaciter consecutionem beatitudinis. Nam voluntas sequitur iudicium rationis; ergo non potest absolute et efficaci actu tendere in id, quod simpliciter iudicat non esse futurum. Adde quia hic et nunc, positus illis conditionibus, iudicatur impossibile sperare; voluntas autem, etsi per velleitatem feratur in objectum secundum se, tamen secundum actum efficacem tendit in objectum, ut hic et nunc possibile futurum. Tertio, ita se haberet homo ille ad suam beatitudinem sicut nos nunc ad reprobos in confuso; sed nos non possumus sperare vel efficaciter desiderare beatitudinem reprobis. Unde Augustinus, 21 de Civitate, c. 15, ait, si certo sciremus qui essent reprobi, non posse nos pro salute æterna eorum orare. Et 11 Genes. ad litteram, cap. 17 et 18, ait primum Angelum non præcivisse suum casum, quia non posset perseverantiam sperare; et idem dicit, capite octavo, de primo homine, et libro de Corre-

ptione et gratia; Anselmus, de Casu diaboli, capite 21. Dices: Paulus habebat revelationem suæ salutis, et timebat suam damnationem; ergo et e contra poterit quis habere revelationem de sua damnatione, et salutem non desperare. Et confirmatur, nam ille homo potest simpliciter salvari; ergo et potest sperare. Respondetur Paulum non proprie timuisse peccata mortalia, sed venialia; et præterea, circa occasiones quæ poterant inducere ad peccandum mortaliter, ita se gerebat ac si timeret, quia sciebat per illa media implendam esse revelationem, quam habebat de sua prædestinatione, scilicet, castigando corpus suum, etc. Ad confirmationem, dicitur in sensu diviso illum posse salvari, non vero in composito; vel melius, licet iudicet esse possibile, tamen iudicat illud possibile certissime nunquam futurum; et hoc iudicium repugnat spei, ut dictum est.

8. *Vera resolutio dubii tripartita.* — Dico igitur cum communiore sententia, primo, illum non teneri ad sperandum, non quia proprie sit ablata potestas, sed quia ratione status est ablata potestas; unde pro eo tempore non obligatur. Unde fit solum carentiam spei beatitudinis non esse intrinsece malam, quod intelligo de spe beatitudinis, et de omni illa quæ repugnet cum revelatione. Unde addo secundo illum hominem posse sperare auxilium necessarium ad aliqua bona opera, et ad vitanda singula peccata; hoc enim non repugnat revelationi. Unde falsum est quod supra Gabriel dixit, posse hominem in eo casu licite velle peccare; est enim aperta implicatio; si enim velle peccare non esset illi malum, profecto neque peccare, quia actus, vel effectus non habet majorem malitiam quam voluntas illius; ergo jam non vellet peccare; et alias vellet, quia ita ponitur, et quia vellet actus intrinsece malos; nullo ergo modo id tunc liceret, quia et objecta per se mala sunt, et ille homo sciret se posse illa vitare, et auxilium Dei ad hoc ipsum sibi non defuturum. Tertio, addi potest, illum non posse nec debere proprie et positive desperare de misericordia Dei: primo, quia non necessitatur proprie ad desperandum; ergo potest non elicere talem actum, et alias ille actus desperationis nullam haberet honestatem; ergo, etc. Deinde ille homo, quamvis deberet credere se fore damnandum, simul tamen credere deberet non ex defectu misericordiae divinæ, sed ex suo defectu fore damnandum; ergo non posset proprie desperare de Deo. Denique ille non

posset odio habere beatitudinem et Deum, nec desiderare carere illa; ergo deberet potius desiderare, et conari ad faciendum quod in se est. Similis quæstio alibi tractatur, an possit quis orare pro illo quem divinitus novit reprobum esse, aut ejus desperare salutem, quæ, servata proportionem erit decidenda juxta nunc tradita (videatur auctor, l. 1 de Orat., c. 15).

SECTIO III.

Utrum præsumptio sit peccatum spei contrarium.

1. *Præsumptionis significata ex parte intellectus. — Item significata alia ex parte voluntatis.* — Præsumptio quadam significatione ad intellectum refertur, alia ad voluntatem; in priori, interdum significat quamdam æstimationem de propria excellentia, et est species superbiæ. Aliquando significat iudicium circa facta aliorum ex conjecturis sumptum, vel temere datum, vel ex timore conceptum, quo pacto dicitur Sapientiæ 17: *Semper præsumit sua perturbata conscientia*; nonnunquam vero significat conjecturas ipsas, seu probabilitatem quæ est in aliquo facto ad ferendum iudicium, quæ significatio *præsumptionis* est valde usurpata a jurisperitis, et hoc modo distinguunt triplicem præsumptionem, *vehementem*, seu *violentam*, *probabilem*, et *lecem*. Præsumptio, ut refertur ad voluntatem, in genere significat quemdam animi motum ad aliquid agendum, quod excedit agentis facultatem; et quidem, si excessus sit non respectu potestatis quasi executivæ, sed respectu legis et juris debiti, præsumptio consistit in hoc, quod quis, cognita voluntate superioris, vel cognita lege, eam transgredi præsumit; quomodo dicitur sæpe in jure positivo: *Si quis præsumpserit*, etc. Et hoc modo non est speciale vitium, sed circumstantia quædam generalis ad legis contemptum pertinens, quam quis sciens et videns sine metu aut vi transgreditur, quæ significatio notanda est ad intelligenda multa jura, præsertim in titulo de *Usuris*; sed ad præsens nihil spectat. Alio modo *præsumptio* dicitur motus quo aliquis aggreditur id quod superat vires suas. Et si hoc sit in materia virtutum moralium, solet assignari speciale vitium præsumptionis, de quo non est hic agendi locus, nam quodammodo videtur illud vitium generale; si enim sit in materia fortitudinis, videtur coincidere cum audacia et temeritate; si in materia honoris, videtur specialiter opponi

magnanimitati. Sed de hoc legatur D. Thomas 2. 2. quæst. 130. Si vero hic excessus sit in materia spei theologalis, ut est beatitudo, gratia, supernaturale auxilium, ponitur speciale vitium contrarium huic virtuti; nam, licet interdum sumatur in bonam partem pro excellenti quadam fiducia, ut Judith 6: *Non derelinquis præsumentes de te*; et cap. 9: *Exaudi me miseram deprecantem, et de tua venia præsumentem*, tamen frequentius in malam declinat partem, et significat inordinatum motum circa bona supernaturalia.

2. *Prima conclusio de præsumptione hujus loci propria.* — *Primus modus præsumptionis.* — D. Thomas exponitur. — *Secundus præsumptionis modus.* — *Tertius.* — *Quartus.* — *Quintus.* — Qua posita significatione, dico primo hanc præsumptionem esse pravam, et virtuti spei ac præcepto contrariam. Est certa conclusio, Ecclesiast. 18: *Vidi præsumptionem cordis eorum, quoniam mala est*; patetque ex interpretatione nominis. Item explicatur assignando varios modos hujus præsumptionis. Primus est, si quis speret consequi beatitudinem, vel remissionem peccatorum propriis viribus; est præsumptio Pelagiana, et committi non potest sine illa hæresi. Quamvis divus Thomas iudicet hunc modum præsumptionis esse contra magnanimitatem, id tamen est intelligendum, quando versatur in rebus aliis, vel actionibus quæ non spectant ad bonum animæ; nam si in his rebus versetur, videtur directe opponi spei, ex cuius præcepto tenetur aliquis hæc bona sperare a Deo, cui præcepto est directe contrarius ille modus præsumptionis. Secundus est, si quis indebito ordine speret aut velit supernaturalia, aut remissionem peccati sine pœnitentia, gloriam sine meritis, excellentem sanctitatem tepide operando; et hæc est Lutherana præsumptio, quæ vix potest committi graviter sine tali hæresi; et spei aperte repugnat, ad quam spectat non solum digna, sed etiam digne sperare de Deo. Tertius est, si quis speret a Deo speciale auxilium ad res illicitas, ut ad peccandum, vel ad sumendam vindictam de inimico, in quam incidunt Calvinistæ, ut qui ita tribuunt Deo negationem Petri, sicut conversionem Pauli. Quartus est, si quis speret a Deo supernaturalia bona præter ordinem divinæ providentiæ, ut si quis speraret se habiturum tantam gloriam, quantam habet Beata Virgo, in quam etiam præsumptionem incidit Lutherus; sed est contra spem, nam illa nititur potentia Dei ordinata, et promissionibus ejus; unde quam-

vis, qui illa præsumit, videatur magna sperare de Deo, tamen quatenus invertit ordinem divinæ sapientiæ, indigne sentit de Deo, et pervertit ordinem sperandi. Denique huc spectat spes illorum qui, cum diu peccatis perseverent, tam facilem sperant futuram veniam, et tam certam ac si nihil peccarent; hoc etiam est contra debitum ordinem spei; nam, licet interdum ex fragilitate delinquere ob spem veniæ possit non esse præsumptio, imo aliquantulum minuere peccatum, inde tamen occasionem perseverandi in peccato sumere, quoddam est præsumptionis genus.

3. *Secunda conclusio.* — *Observatio prima pro conclusione.* — *Observatio secunda.* — Dico secundo: præsumptio mortale peccatum est, et gravissimum ex genere suo. Patet, quia est contra grave præceptum, et contra perfectissimam virtutem, magnumque affert nocuentum; imo divus Thomas 2. 2. quæst. 21, artic. 4, ait esse peccatum in Spiritum Sanctum, quia directe ponit impedimentum gratiæ Spiritus Sancti; addit vero, in art. 2, esse minus peccatum desperatione, quia desperatio est magis directe contra divinam misericordiam, præsumptio magis contra justitiam. Advertendum vero primo est, in omnibus quidem dictis modis inveniri gravitatem, sed tres priores gravissimos esse, et inter eos tertius videtur primum locum habere, qui est maxime contra Dei bonitatem. Deinde secundus, qui est contra debitam de Deo existimationem, ut D. Thomas ait. In aliis duobus facilius esse potest culpa levis. Advertendum secundo, hoc peccatum formaliter et expresse vix committi sine infidelitate, nisi quis, retinendo in genere fidem, practice putaret Deum secum usurum singulari privilegio; tunc enim esse posset præsumptuosus, et non hæreticus; item virtute, et quasi in actu exercito posset quis contrahere hanc malitiam, ut in quinto modo supra assignato, et videtur etiam proprie præsumptio ex nimio defectu timoris, de quo Proverb. 14: *Stultus transilit, et confidit*. Addit præterea divus Thomas, quæst. 130, artic. 2, ad 4, non solum esse hanc præsumptionem contra timorem servilem, sed etiam contra charitatem, et timorem filialem. Quod intelligo non formaliter, sed ex parte materiæ, quia avertit hominem ab illis bonis ex quibus amicitia Dei pendet, et indebite illa obtinere præsumit.

4. *Primum corollarium ex dictis.* — Ex quibus obiter intelligitur an hoc vitium corrumpat spem. Dico enim primum et secundum modum præsumptionis corrumpere spem, non

solum quia regulariter supponunt infidelitatem, sed etiam quia destruunt formale objectum spei, et reddunt hominem indispositum ad actus spei; qui enim sperat suis viribus, nihil cogitat de bonis supernaturalibus; qui etiam sperat contra debitum ordinem divinarum promissionum, destruit fundamentum et rationem spei infusæ; tamen peccatum præsumptionis, prout communiter committi solet, nimirum potius in actu exercito et virtualiter

quam formaliter, non destruit virtutem spei, quia est peccatum imperfectum in suo ordine, nec reddit omnino inhabilem hominem ad actum spei, ut in simili diximus in materia de hæresi. Tandem constat ex dictis hoc vitium genere suo oriri ex superbia et vana gloria, ut D. Thomas docet supra, a. 4, ex Gregorio, 34 Moral., cap. 31, quamvis oriri etiam possit ex aliis imperfectionibus, et vitiis, ut per se constat.

ET HEC DE SPE.

